

ACTIEPLAN WAPENS EN JONGEREN

November, 2020

Het Actieplan Wapens en Jongeren is een gezamenlijk initiatief van:

- Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
- Gemeente Almere
- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Barendrecht
- Gemeente Beverwijk
- Gemeente Breda
- Gemeente Den Haag
- Gemeente Eindhoven
- Gemeente Gorinchem
- Gemeente Nissewaard
- Gemeente Ridderkerk
- Gemeente Rotterdam
- Gemeente Smallingerland
- Gemeente Utrecht
- Gemeente Zaanstad
- Gemeente Zoetermeer
- Halt
- Ministerie van Justitie en Veiligheid
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Openbaar Ministerie
- Politie
- Raad voor de Kinderbescherming
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- William Schrikker Stichting Jeugdreclassering en Jeugdbescherming

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Analyse.....	5
2.1	Omvang en aard.....	5
2.2	Motieven en achtergronden.....	7
2.3	Achterliggende (risico)factoren	8
2.4	Aanpak in Nederland	8
3.	Actieplan.....	9
3.1	Doelen	9
3.2	Indicatoren voor meten doelen	9
3.3	Betrokken partijen	10
3.4	Reikwijdte van het actieplan en relatie met aanpalende trajecten	10
3.5	De basis: het verbod op wapens in de Wet wapens en munitie	12
4.	Maatregelen	14
4.1	Preventief: bewustwording over risico's van wapens	14
4.2	Proactief: beperken wapenbezit, meer zicht op jeugd, versterken lokale contacten	16
4.3	Repressief: optreden bij wapenbezit en wapengebruik.....	20
4.4	Toolbox	23
5.	Borging.....	25
6.	Budget.....	26
7.	Subgroepen, planning en evaluatie uitvoering actieplan	27

1. Inleiding

In het eerste decennium van deze eeuw is de geweldscriminaliteit fors toegenomen, maar vertoont de laatste tien jaar weer een dalende lijn. Deze gunstige ontwikkeling laat onverlet dat geweld als *high impact crime* onverminderd de aandacht houdt van de overheid. De aanpak richt zich op specifieke *hot spots* zoals uitgaansgeweld, geweld in het openbaar vervoer, op het werk, in de sport en in de huiselijke kring. Ook zijn er slachtoffergerichte maatregelen aan de orde, waarbij er in het bijzonder aandacht is voor *hot victims* als senioren, vrouwen en kinderen. En ten slotte richt het beleid zich op dadergerichte maatregelen met daarin ook een focus op *hot shots* als veelplegers en (risico)jongeren.

Een bijzonder aandachtspunt in de dadergerichte bestrijding van geweld vormt de aanpak van wapenbezit. In het geval van explosieve conflicten is de kans groot dat de agressie escaleert en het bezit van een wapen uitmondt in het gebruik van dat wapen. Draggers van een wapen voelen zich over het algemeen zelfverzekerder en zijn minder geneigd conflicten te sussen of uit de weg te gaan. De fysieke gevolgen voor het slachtoffer zijn vervolgens vaak ernstiger dan in de gevallen van geweld waarbij geen wapen gebruikt wordt.

Sinds eind vorig jaar wordt de samenleving met enige regelmaat opgeschrikt door steekincidenten waarbij jongeren betrokken zijn. In alle geledingen van de maatschappij - van burgemeesters tot ouders, van jongerenwerkers en rechtshandhavers tot politici - zijn bij herhaling dringende zorgen geuit over het wapenbezit en wapengebruik onder de jeugd en is gepleit voor nieuw elan in de aanpak. Gehoor gevend aan deze oproep hebben de minister van Justitie en Veiligheid en de minister voor Rechtsbescherming op 19 juni 2020 te Nissewaard overlegd met de burgemeesters van de gemeenten waar de problematiek van wapens en jongeren het meest nijpend is. Tijdens dit Beraad van Nissewaard is afgesproken om deze zomer een gezamenlijk actieplan op te stellen.¹

Tal van lokale en landelijke organisaties zijn inmiddels van harte betrokken bij het initiatief om te komen tot een gezamenlijk actieplan. Alle deelnemende partijen delen de norm dat wapenbezit en wapengebruik nooit normaal gevonden mogen worden en de ambitie om het wapen-tij onder de jeugd te keren. Deze visie en ambitie zijn vertaald in onderhavig actieplan. Enerzijds zorgen de landelijk opererende organisaties ervoor dat de benodigde instrumenten beschikbaar zijn om tegen wapens op te treden. Anderzijds wordt de problematiek op het niveau van het lokaal integraal veiligheidsbeleid aangepakt met een mix van preventieve, proactieve en repressieve maatregelen. Het tegengaan van wapens onder de jeugd is geen uitsluitende opgave voor de overheid. Allen die de jeugd omringen tijdens zijn groei naar volwassenheid - van de ouders, school en vereniging tot de jeugdzorg, winkelier en de horeca - hebben hierin óók een taak en verantwoordelijkheid. Alleen met z'n allen kunnen we de jeugd helpen inzien dat wapenbezit en wapengebruik nooit het antwoord mogen zijn op onveiligheidsgevoelens en onderlinge conflicten.

¹ Kamerstukken II, 2019-2020, 28 741, nr 77.

2. Analyse

2.1 Omvang en aard

In de meeste gevallen van wapenbezit en -gebruik onder jongeren gaat het om steekwapens. De analyse in dit hoofdstuk is daarom vooral gericht op het dragen en gebruik van messen en andere voorwerpen die als steekwapen gebruikt kunnen worden, maar sluit daarmee in de aanpak het bezit en gebruik van andere wapens niet uit.

Definitie

Een steekincident met jonge verdachten wordt door de politie gedefinieerd als een incident waarbij minimaal één persoon onder de 23 jaar als verdachte betrokken is en waarbij de verdachte een steekwapen in bezit heeft of hanteert tegen één of meer personen in het openbare of private domein. Onder steekwapens vallen in deze definitie scherpe puntige voorwerpen die bewust gebruikt of meegenomen worden, zoals een mes (van klein tot groot), schroevendraaier, dolk of priem.

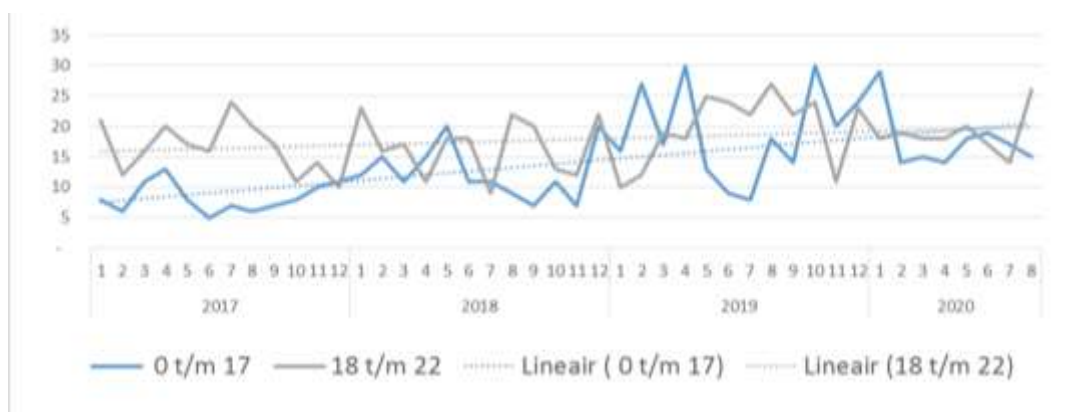
Analyse van de politiecijfers

In de recente veelvuldige aandacht in de media over steekincidenten onder jongeren worden niet alleen zorgen geuit over het messengeweld, maar wordt ook regelmatig gesuggereerd dat er sprake is van een toename van dit type geweld. Of sprake is van een toenemende trend van steekincidenten onder jongeren valt echter niet met zekerheid vast te stellen. Politiecijfers zijn namelijk geen absoluut gegeven. De politie zorgt regelmatig voor een kwalitatieve correctie van haar registratiesystemen, wat kan leiden tot aanpassingen in de cijfers. Zo kunnen bijvoorbeeld dubbele registraties verwijderd worden of verkeerde delict codes worden aangepast. Ook is altijd sprake van enig na-ijl effect. Dat wil zeggen dat soms pas na verloop van tijd aangifte wordt gedaan, of dat misdrijven pas naderhand worden opgehelderd. Dit leidt in beide gevallen tot aanpassing van de cijfers. Absolute aantallen die hieronder gepresenteerd worden, zijn indicatief omdat in de politiestructuren classificatie plaatsvindt op basis van het strafrecht. De selectie van steekincidenten vereist een aparte zoekslag in de tekstvelden. In onderhavige query zijn de maatschappelijke klassen met geweld bevraagd. De cijfers over steekincidenten zijn bruikbaar voor trendmatige conclusies.

Gebruik van steekwapens

De laatste zes jaar ziet de politie een grillig maar stabiel patroon van 50 tot 140 steekincidenten per maand, ongeacht de leeftijd van de betrokken daders. Als gekeken wordt naar de categorie jonge verdachten, waaronder zowel minderjarigen als jongvolwassenen tot 23 jaar vallen, dan is vanaf 2017 op landelijk niveau een lichte toename van betrokkenheid bij steekincidenten te zien. Er is een sterkere stijging van het aantal steekincidenten in de leeftijdsgroep van 0 tot en met 17 jaar dan in de groep van jongvolwassenen.

Grafiek 1. Aantal unieke steekincidenten met verdachte, 2017-2020

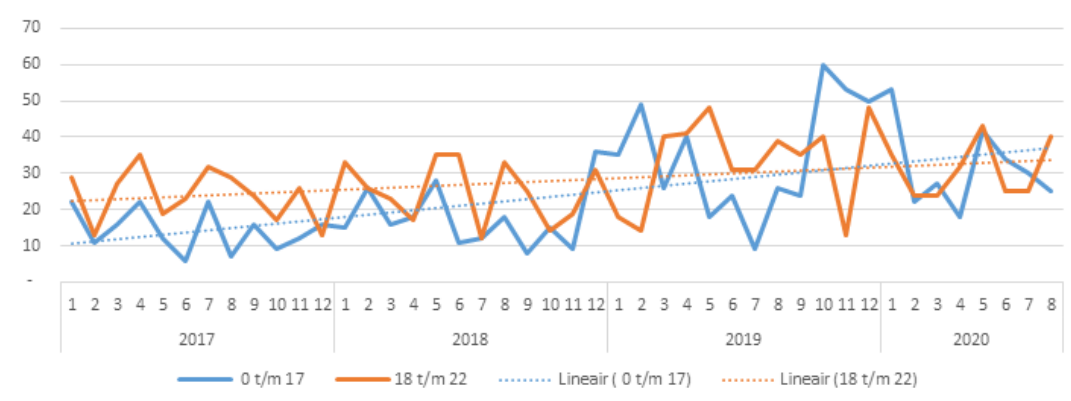

Bron: Politie

Verdachten van steekincidenten

Ook het aantal jonge verdachten tot en met 23 jaar dat betrokken is bij een steekincident laat landelijk een lichte stijging zien in de periode 2017 tot en met augustus 2020. De bandbreedte ligt tussen de 5 en 25.

Grafiek 2. Aantal verdachten van steekincidenten, 2017-2020

Bron: Politie

Wapenbezit

De omvang van het wapenbezit zal een veelvoud zijn van de omvang van het wapengebruik door jongeren. Verschillende politie-eenheden hebben een toename van illegaal wapenbezit vastgesteld. Het aantal in beslag genomen messen is sinds 2018 aanzienlijk toegenomen. Het exacte aantal jongeren dat een wapen draagt, is niet bekend. Indicatief is de Veiligheidsmonitor Voortgezet (Speciaal) Onderwijs, waarin 25% van de leidinggevenden in 2018 wapenincidenten meldde (2016: 33%). Van de leerlingen in het VSO gaf 1% aan een wapen mee naar school te nemen en 9% zei dat buiten school te doen.²

Aard van het wapengeweld

Hoewel in het wetboek van Strafrecht alle vormen van geweld van gelijke aard zijn, wordt in de aanpak vaak een onderscheid gemaakt naar de motieven die aan het gepleegde geweld ten grondslag liggen. Op die basis worden vier categorieën onderscheiden. Ten eerste kan er sprake zijn van *expressief geweld*, waarbij het geweld de expressie is van emoties als frustratie, woede of de behoefte aan een 'kick'. Bij *instrumenteel geweld* wordt het (dreigen met) geweld ingezet als instrument om het beoogde doel te bereiken, bijvoorbeeld het verkrijgen van geld of goederen. Dit is aan de orde bij overvallen, straatroven en afpersing. Ten derde is bij *cultureel geweld* het onderliggende motief de culturele gebruiken van een bepaalde groep. Het gaat dan bijvoorbeeld om vrouwenbesnijdenis of eerwraak. De vierde categorie geweld betreft *politiek geweld*, waarbij het geweld dient om een maatschappelijke boodschap kracht bij te zetten. Het kan in dit geval gaan om motieven die op buitenlandse ontwikkelingen geïnspireerd zijn, zoals terrorisme, maar ook om binnenlandse vraagstukken zoals de krakersrellen over het gebrek aan huisvesting in de jaren tachtig van de vorige eeuw.

In een algemene analyse, die niet gerelateerd was aan bepaalde leeftijdsgroepen, is gekeken naar het verschil in het gebruik van specifieke typen wapens bij expressief geweld en instrumenteel geweld. Daaruit blijkt dat steekwapens en slagwapens in het algemeen veel vaker worden gebruikt bij expressief geweld terwijl vuurwapens vooral aan de orde zijn bij instrumenteel geweld. Voor de aanpak van wapens onder jongeren is het van belang rekening te houden met de specifieke context van expressief geweld, omdat geweldpleging vanuit emotie lastiger te beteugelen is. Het lijkt erop dat hoe dodelijker het wapen is, des te meer weloverwogen de keuze voor het gebruik. De keuze en het gebruik van een vuurwapen is dus minder impulsief dan in het geval van een steekwapen. De keuze en het gebruik van een steekwapen zijn op hun beurt weer relatief meer weloverwogen dan de keuze en het gebruik van een slagwapen. In de meeste gevallen wordt het

² Sociale veiligheid in en rond scholen, 2018.

wapen alleen gebruikt om te dreigen. Behalve in het geval van slagwapens is vaker niet dan wel sprake van letsel. Dit komt ook tot uiting in de fysieke gevolgen voor het slachtoffer: het weloverwogen gebruik van een vuurwapen leidde in 17% van de gevallen tot letsel, terwijl dit bij het gebruik van een steekwapen 25% was en in het geval van slagwapens op 51% lag.³

2.2 Motieven en achtergronden

Motieven wapenbezit

Er zijn meerdere redenen aan te wijzen waarom jongeren met een wapen op zak lopen. In eerder onderzoek worden drie categorieën motieven voor het dragen van een wapen onderscheiden, die gerelateerd zijn aan expressief geweld. Het merendeel van de jongeren heeft een wapen bij zich voor het geval er iets gebeurt. Ze zeggen er alleen in uiterste nood mee te willen dreigen, om zich te verdedigen. Sommigen waren eerder slachtoffer van geweld en willen herhaling voorkomen. Het dieperliggende motief van deze categorie is angst om (opnieuw) slachtoffer te worden van geweld. Ze willen zich minder weerloos voelen. Binnen de groep wapendragers zijn er ten tweede ook jongeren die het wel *cool* vinden met een wapen rond te lopen. Ze imponeren hun vrienden en vriendinnen door ermee te showen. Hun dieperliggende motief is vooral stoerdoenerij. En er is ten derde een zeer kleine groep die doelbewust met een wapen rondloopt om het te gebruiken 'als dat zo uitkomt'. Deze kleine groep ziet een wapen als extra garantie om in een gevecht de andere partij ontzag in te boezemen. Ze imponeren door ermee te dreigen. Specifiek gerelateerd aan het plegen van instrumenteel geweld is er een enkeling die een wapen draagt om het te gebruiken in een beroving of overval. Het dieperliggende motief is dat een wapen vooral functioneel handig is voor de jongeren die bij voorbaat de intentie hebben tot daadwerkelijk gebruik van het wapen.⁴

Invloed vanuit de sociale omgeving en drill rap

Populair onder jongeren is het argument dat het normaal is een wapen te dragen: iedereen doet het. Behalve groepsdruk die gevoeld wordt in een vriendenkring die het dragen van een wapen normaal vindt, wordt er ook een negatieve invloed toegeschreven aan de verheerlijking van wapens en geweld door drillrap groepen. Er is geen statistische relatie gevonden tussen drillrap en de toename van het aantal steekincidenten. Toch wordt dit aspect veelvuldig genoemd vanwege enkele opvallende incidenten waarbij drillrap een rol speelde. Zo was er in 2019 een steekincident met dodelijke afloop in Amsterdam-Zuidoost. Het slachtoffer was een 18-jarige drillrapper.⁵ In Den Haag werd vorig jaar een 20-jarige man doodgestoken door jongeren die net een videoclip voor een drillrap nummer hadden opgenomen.⁶ En bij een dodelijk steekincident in Scheveningen in augustus 2020 was sprake van een confrontatie tussen rivaliserende drillrap groepen.⁷ Drillrap, oorspronkelijk ontstaan in Chicago en via Londen naar Nederland overgewaaid, wordt vaak gekenmerkt door gewelddadige teksten. Rivaliserende groepen dagen elkaar regelmatig uit in deze muziek, onder andere door het gebruik van social media. Het is van belang niet alle drill rap over één kam te scheren en een duidelijk onderscheid te maken tussen uitingen die wel en die geen oproep doen tot het plegen van strafbare feiten.

Perceptie risico's

Veel jongeren denken dat de gevolgen van wapenbezit en -gebruik wel mee zullen vallen. In de praktijk blijkt uit interviews met daders, slachtoffers en getuigen dat wapens een schijnveiligheid creëren. Wapenbezit leidt - vooral in panieksituaties - eerder tot gebruik van dat wapen, met alle gevolgen van dien. De bezitter acht zich bovendien zelfverzekerder en is met een wapen op zak minder snel geneigd conflicten te sussen of uit de weg te gaan.⁸

³ M. de Vries. Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak. Politie en Wetenschap, Universiteit Twente, 2013.

⁴ Landelijk Platform tegen Geweld op Straat. Wapens zijn geen speeltjes, 2002.

⁵ <https://www.parool.nl/nieuws/jeugdbendes-in-zuidoost-drillrapper-werd-gedood-met-kapmes~b606ca58/>

⁶ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/zelfs-het-vriendelijke-gezicht-van-de-drillrapscene-ontkomt-niet-aan-messengeweld~b9048017/>

⁷ <https://nos.nl/artikel/2343741-drillrap-gelinkt-aan-steekpartij-scheveningen-politie-laait-nog-niets-los.html>

⁸ Landelijk Platform tegen Geweld op Straat. Wapens zijn geen speeltjes, 2002.

2.3 Achterliggende (risico)factoren

Er zijn specifieke factoren te onderscheiden die aan het bezit en gebruik van een wapen ten grondslag liggen, zoals geslacht, leeftijd, ervaringen uit de kindertijd en het volgen van onderwijs. Dit zijn ook voorspellers voor betrokkenheid bij ernstig geweld op latere leeftijd.⁹ Uit de eerder genoemde algemene analyse van bij de politie bekende plegers van geweld met een wapen blijkt dat in 90% van de gevallen de dader man is, 8% is vrouw en in 2% van de incidenten zijn zowel mannen als vrouwen betrokken. De gemiddelde leeftijd van daders die in hun eentje een geweldsdelict met een wapen plegen is 32 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd van daders die wapengeweld in groepsgeweld plegen 23 jaar is. Veelal zijn de plegers van autochtone komaf (60%). In meerderheid is geen sprake van alcohol- of drugsgebruik, hoewel het aandeel onder invloed bij de categorie steekwapens wel aanzienlijk is. Vooral het aantal (gewelds)antecedenten is een belangrijke voorspeller voor het gebruik van een steekwapen.¹⁰

2.4 Aanpak in Nederland

Het terugdringen van het wapenbezit in Nederland is voor achtereenvolgende kabinetten steeds een punt van aandacht geweest. Hierbij zijn uiteenlopende middelen ingezet. Zo zijn specifiek gericht op de doelgroep jongeren in de afgelopen twee decennia bewustwordingscampagnes gevoerd zoals 'Heb het lef, wapens weg' en 'Wapen jezelf met woorden', brochures verspreid ('Wapens zijn geen speeltjes') en lespakketten ontwikkeld ('Stop geweld op school'). Er zijn voor de algemene aanpak van wapenbezit en wapengebruik onderzoeken uitgevoerd naar de aard en omvang. Er zijn inleveracties gehouden. Voor scholen en de horeca zijn checklists ontwikkeld om de preventieve samenwerking op lokaal niveau bij de aanpak van wapenbezit te stimuleren. En ten slotte is de wetgeving aangepast met onder meer de verhoging van de strafmaxima, het verruimen van de mogelijkheden voor preventief fouilleren en de invoering van een verbod op stiletto's, vlinder- en valmessen. Deze korte terugblik op eerdere maatregelen maakt duidelijk dat het huidige actieplan voor de aanpak van wapens onder jongeren geen nieuwe ontwikkeling is, maar kan voortborduren op hetgeen eerder al in gang is gezet.

⁹ Ministry of Justice. Examining the Educational Background of Young Knife Possession Offenders. London, Ministry of Justice, 2018.

¹⁰ M. de Vries. Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak. Politie en Wetenschap, Universiteit Twente, 2013.

3. Actieplan

3.1 Doelen

Het actieplan Wapens en Jongeren heeft uiteraard tot doel om het wapenbezit en wapengebruik, in het bijzonder van steekwapens, onder jongeren te verminderen. Primair gaat het bij jongeren om de groep tot en met 17 jaar. Dit laat onverlet dat bij een deel van de acties ook jongvolwassenen in de leeftijdsgroep 18 tot en met 22 jaar meegenomen kunnen worden. Daar waar een actie specifiek gericht is op jongeren onder de 18 jaar, is dit aangeduid met het woord 'minderjarigen'. Bij het formuleren van de doelen is het van belang dat deze kwantificeerbaar en dus meetbaar zijn. Alleen dan kan na ommekomst van de looptijd van dit actieplan vastgesteld worden of de voorgenomen doelen bereikt zijn. In de hierna volgende paragraaf zijn de indicatoren opgenomen voor het meten van de gestelde doelen.

Verminderen wapengebruik

Voor het verminderen van *wapengebruik* kan de reductie van het aantal steekincidenten waarbij jongeren betrokken zijn, als kwantitatief meetbaar doel geformuleerd worden. De ambitie is het wapengebruik door jongeren met 25% per betrokken gemeente te verminderen in de periode 1 januari 2021 tot 1 januari 2023.

Verminderen wapenbezit

Voor het verminderen van *wapenbezit* is het lastiger een kwantitatief meetbaar doel te formuleren. Zoals uit de analyse bleek, ontbreken precieze cijfers over het aantal jongeren dat een wapen draagt. Zonder nulmeting vooraf kan alleen het aantal ingenomen wapens een meetbare indicatie bieden. De mate van wapenbezit onder jongeren varieert per betrokken gemeente en daarmee de keuze voor de maatregelen die men wil treffen. Daarom wordt lokaal bepaald welk absolute aantal wapens men aan het einde van de looptijd van dit actieplan bij jongeren ingenomen wil hebben. In aanvulling hierop zijn kwalitatieve doelen geformuleerd, waarvan het plausibel is dat ze bijdragen aan het doel om het wapenbezit onder jongeren tegen te gaan.

De **kwantitatieve doelen** van het Actieplan Wapens en Jongeren zijn:

- het verminderen van wapenincidenten door jongeren met 25% per betrokken gemeente
- de inname van een per betrokken gemeente vastgesteld aantal wapens bij jongeren

De **kwalitatieve doelen** van het Actieplan Wapens en Jongeren zijn:

preventief

- het vergroten van de bewustwording over de risico's van wapens in de betrokken gemeenten
- het voorkomen van (herhaald) slachtofferschap van wapen gerelateerd geweld

proactief

- het verminderen van de beschikbaarheid en aanwezigheid van wapens voor jongeren
- het verbeteren van de informatiepositie van lokale partijen over (risico)jongeren met wapens
- het versterken van de contacten tussen lokale partijen met het oog op steekincidenten

repressief

- het versterken van het wettelijk instrumentarium

3.2 Indicatoren voor meten doelen

In beginsel vormt maatwerk, gegeven de lokaal voordoende problematiek, het uitgangspunt voor het bepalen of de gestelde doelen worden behaald. Ook dient er rekening mee gehouden te worden dat corona de uitvoering van de voorgenomen acties kan verstoren. Onder dat voorbehoud worden de volgende indicatoren gehanteerd voor het meten van de gestelde doelen.

Indicatoren

- Het aantal wapenincidenten per gemeente waarbij jongeren betrokken zijn.
- Het aantal ingeleverde of in beslag genomen wapens van jongeren per gemeente.

Als indicator voor het terugdringen van het wapengebruik wordt het aantal wapenincidenten onder jongeren gehanteerd. In een nulmeting per betrokken gemeente wordt vastgesteld wat het huidige aantal wapenincidenten onder jongeren is. Na twee jaar wordt dit aantal opnieuw gemeten om te bepalen of het gestelde doel - het verminderen van het wapengebruik door jongeren met 25% - per betrokken gemeente bereikt is.

Voor het doel om het wapenbezit onder jongeren tegen te gaan wordt als indicator het aantal ingeleverde en in beslag genomen wapens gehanteerd. Deze wapens zijn bijvoorbeeld bij kluisjescontroles, inleveracties of tijdens preventief fouilleren ingenomen.

3.3 Betrokken partijen

Het actieplan is tot stand gekomen in een samenwerking tussen het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het Openbaar Ministerie, de politie, de Raad voor de Kinderbescherming, William Schrikker Stichting Jeugdreclassering en Jeugdbescherming, Halt, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid en de gemeenten Almere, Amsterdam, Barendrecht, Beverwijk, Breda, Den Haag, Eindhoven, Gorinchem, Nissewaard, Ridderkerk, Rotterdam, Smallingerland, Utrecht, Zaanstad, Zoetermeer.

3.4 Reikwijdte van het actieplan en relatie met aanpalende trajecten

Reikwijdte actieplan

Zoals uit de analyse in hoofdstuk 2 is gebleken, is wapenbezit onder jongeren geen op zichzelf staand fenomeen. Tal van achterliggende factoren zijn in het geding. Deze factoren zijn ook aan de orde in de bredere context van de aanpak van jeugdcriminaliteit. Hoe noodzakelijk het ook is om in te grijpen in deze achterliggende oorzaken voor crimineel gedrag, waaronder wapenbezit, voor dit actieplan is het van belang de focus te leggen op de aanpak van (steek)wapens. Het bredere terrein van het terugdringen van jeugdcriminaliteit is een complex beleidsvraagstuk, waarop reeds meerdere trajecten zijn ingezet. Het is niet de bedoeling de elders in gang gezette maatregelen in onderhavig actieplan te overlappen. Dit laat onverlet dat het goed is vanuit het actieplan Wapens en Jongeren zicht te hebben op de lopende trajecten, zodat beide elkaar waar nodig kunnen versterken.

Risicjongeren: veiligheid in het sociaal domein en multi-gezinsproblematiek

Diverse trajecten zijn erop gericht een betere samenwerking en verbinding tussen het sociaal domein, de zorg en de strafrechtketen (veiligheid) tot stand te brengen. Het gaat onder meer om het herijken van de aanpak van jeugdgroepen, activiteiten gericht op multiprobleem-huishoudens zoals vanuit het Programma Maatwerk Multiprobleemhuishoudens, en wetsvoorstellen die tot doel hebben domein-overstijgende informatie-uitwisseling beter mogelijk te maken.¹¹ Vanwege de sociale impact van corona op bestaande en nieuwe kwetsbare groepen, waaronder de doelgroep van dit actieplan, zijn gemeenten en het rijk samen versneld aan de slag gegaan met de problematiek die bij deze jongeren door corona extra urgent is geworden. Onderdelen van bestaande programma's worden versneld uitgevoerd en ingevuld met concrete lokale acties. Samen vormen deze de doorbraakaanpak.

Risicjongeren: wijkgerichte preventieve aanpak ondermijnende criminaliteit

De wijkgerichte preventieve aanpak van ondermijnende georganiseerde criminaliteit richt zich op het vergroten van het toekomstperspectief voor de bewoners. De maatregelen zijn zowel

¹¹ Kamerstukken II, 2019-2020, 34 477, nr. 66 (*Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek sociaal domein*) en Kamerstukken II 2019-2020, 35 447, nr. 1 (*Wet gegevensdeling door samenwerkingsverbanden*).

persoonsgericht als gericht op de leefomgeving. Onder meer wordt ingezet op het verstevigen van de sociale structuren en het vergroten van de kansen op een zinvol bestaan. Ze verminderen bij jongeren de voedingsbodem voor georganiseerde ondermijnende criminaliteit, maar hebben ook effect op het voorkomen van andere vormen van criminaliteit.

Risicjongeren: interventies

Jongeren met een groter risico op crimineel gedrag blijken vaak een licht verstandelijke beperking te hebben (ongeveer de helft), uit achterstandswijken te komen en een beperkt sociaal aanpassingsvermogen hebben. Specifieke risicofactoren voor jonge kinderen (6-11 jaar) hebben vooral betrekking op het gezin, zoals antisociaal gedrag van de ouders, niet opgroeien bij beide biologische ouders en een lage sociaaleconomische status. Bij jonge adolescenten (12-18) zijn antisociale vrienden, delinquente vrienden, bendes of het ontbreken van pro-sociale banden het meest gerelateerd aan crimineel gedrag. Onderzoek toont aan dat er in een vroegtijdig stadium van een criminele carrière mogelijkheden zijn om in te grijpen.¹² Er zijn diverse interventies ontwikkeld die beogen in te grijpen op deze risicofactoren. Op lokaal niveau gaat het bijvoorbeeld om een eigen persoonsgerichte aanpak van 18-minners. Daarnaast zijn interventies ontwikkeld gericht op risicosignalering van grensoverschrijdend en agressief gedrag bij kinderen jonger dan 12 jaar, zoals Basta! en Alles Kidzzz. Landelijk zijn ook de interventies *Alleen Jij Bepaalt (AJB)* en de *Integrale Persoonsgerichte Toeleiding Arbeid (IPTA)* beschikbaar.

AJB richt zich op het versterken van beschermende factoren en verkleinen van risicofactoren voor overlastgevend en/of delinquent gedrag bij minderjarigen van 12 t/m 18 jaar, die onderwijs volgen aan een praktijkschool of de basis- of kaderberoepsgerichte leerweg van het VMBO. Zij krijgen een gestructureerde vrijetijdsbesteding in de vorm van deelname aan een teamsport op een lokale sportvereniging in de buurt van hun school, waarbij zij worden begeleid door specifiek geselecteerde en opgeleide trainers. De gedragsinterventie duurt twee jaar en wordt uitgevoerd volgens een vaste methodiek. De deelnemers komen twee keer minder vaak in contact met de politie en worden drie keer minder vaak veroordeeld voor een misdrijf dan jongeren uit een controlegroep.

Bij IPTA begeleidt een coach een jongere die dreigt af te glijden naar (zware) criminaliteit met als doel het leven van de jongere weer op de rit te krijgen, voornamelijk door toeleiding tot onderwijs en de arbeidsmarkt. IPTA is maatwerk, waarbij met een vaste coach voor een kleine doelgroep voor een pionierende aanpak wordt gekozen. De doelgroep is jongeren tussen de 16 en 27 jaar in een kwetsbare positie met problemen op meerdere leefgebieden die een verhoogd risico hebben op afglijden naar criminaliteit.

Aanpak jeugdcriminaliteit

Jaarlijks komen jongeren tussen de 12 en 24 jaar ruim 45.000 keer in aanraking met de politie vanwege de verdenking van een misdrijf. Soms gaat het om eenvoudige feiten, maar er komen ook delicten in de zwaarste categorie voor. Sinds het begin van deze eeuw vertoont de jeugdcriminaliteit in Nederland een dalende lijn. Deze ontwikkeling is mede te danken aan de persoonsgerichte benadering met gerichte screening en risicotaxatie en het inzetten van erkende gedragsinterventies. Sinds 2019 vlakt de daling van de jeugdcriminaliteit echter af en de recidive cijfers vertonen volgens de recidivemonitor weer een stijging. Uit WODC-onderzoek van vorig jaar blijkt dat ruim een derde (38%) van de veroordeelde jongeren binnen twee jaar weer de fout ingaat. In een kritische blik op de inzet van het jeugdstrafrecht is geconcludeerd dat deze effectiever kan worden toegepast. Jongeren krijgen nog niet altijd de straf, interventie of behandeling die het beste aansluit bij de ernst van het delict en de risicofactoren voor herhaling.

Bij de aanpak van jeugdcriminaliteit wordt daarom ingezet op vier sporen in de aanpak. Ten eerste gaat het om meer maatwerk in de vrijheidsbeneming en nazorg. Het gaat daarbij om het creëren van meer variatie in het zorgaanbod en de beveiliging dan het huidige stelsel van één type instelling voor alle justitiële jongeren biedt. Het tweede spoor betreft een betere aansluiting bij de achterliggende problematiek en de ernst van het delict om herhaling te voorkomen. De

¹² Van der Put, C., et al. (2013). *Effectief vroegtijdig ingrijpen. Een verkennend onderzoek naar effectief vroegtijdig ingrijpen ter voorkoming van ernstig delinquent gedrag*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

belangrijkste maatregelen in dit kader hebben betrekking op het aanpassen van de wegingskaders voor het toepassen van adolescentenstrafrecht en het verduidelijken van de voorwaarden voor het toepassen van de PIJ-maatregel (Plaatsing in Inrichting voor Jeugdigen). Ten derde is een snellere reactie op strafbare feiten of overtreding van de voorwaarden aan de orde. Het gaat daarbij onder meer om het opstellen van nieuwe normen voor de doorlooptijden in de strafrechtketen en meer gebruik van de elektronische enkelband. Het vierde spoor in de aanpak van jeugdcriminaliteit betreft het inzetten van meer interventie mogelijkheden bij specifieke delicten en problematiek, zoals verplicht financieel toezicht, een beter gebruik van het herstelrecht, de aanpak van cybercrime en de uitvoering van een pilot jeugdreclassering voor hoog risico jongeren en een pilot herstelgericht werken.

3.5 De basis: het verbod op wapens in de Wet wapens en munitie

VERBODEN MESSEN

De volgende messen of als zodanig aan te duiden voorwerpen zijn verboden (categorie I Wet wapens en munitie):

- 1°. stiletto's, valmessen en vlindermessen;
- 2°. andere opvouwbare messen, indien:
 - a. het lemmet meer dan een snijkant heeft; of
 - b. de lengte in opgevouwen toestand langer dan 28 cm is;
- 3°. (...) vilmessen [en] ballistische messen;
- 4°. blanke wapens die uiterlijk gelijk zijn op een ander voorwerp dan een wapen;
- 7°. andere door Onze Minister aangewezen voorwerpen die een ernstige bedreiging van personen kunnen vormen of die zodanig op een wapen gelijk zijn, dat zij voor bedreiging of afdreiging geschikt zijn.

De "andere door de minister aangewezen voorwerpen" zoals bedoeld onder 7° zijn vastgelegd in artikel 3 onder g van de Regeling wapens en munitie:

g. alle voorwerpen die een sprekende gelijkenis vertonen met wapens, niet zijnde vuurwapens, en die door de aard en de samenstelling van het materiaal waaruit zij zijn vervaardigd, niet dan wel slecht detecteerbaar zijn door metaaldetectoren of andere elektronische detectieapparatuur, met uitzondering van voorwerpen die specifiek zijn vervaardigd voor reguliere maatschappelijk aanvaarde gebruiksdoeleinden en met uitzondering van speelgoedvoorwerpen als bedoeld in de Richtlijn 2009/48/EG.

VERLOFP LICHTIGE MESSEN

Verlofplichtig zijn (categorie III Wet wapens en munitie):

- 3°. Werpmessen.

VRIJ VOORHANDEN TE HOUDEN MESSEN WAARVOOR EEN DRAAGVERBOD GELDT

Vrij voorhanden te houden (door meerderjarigen), maar waarvoor wel een draagverbod geldt, zijn:

- 1°. blanke wapens waarvan het lemmet meer dan een snijkant heeft, voor zover zij niet vallen onder categorie I;
- 2°. degens, zwaarden, sabels en bajonetten;
- 6°. bij regeling van Onze Minister aangewezen voorwerpen die geschikt zijn om daarmee personen ernstig lichamelijk letsel toe te brengen;
- 7°. Voorwerpen waarvan, gelet op hun aard of de omstandigheden waaronder zij worden aangetroffen, redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij zijn bestemd om letsel aan personen toe te brengen of te dreigen en die niet onder een van de andere categorieën vallen.

Afhankelijk van de omstandigheden zijn keuken- en andere gebruiksmessen die gedragen worden in de publieke ruimte dus onder het verbod onder 7° uit de Wet wapens en munitie te vatten.

Wet wapens en munitie

In de Wet wapens en munitie is een regeling opgenomen op basis waarvan messen verboden zijn. Diverse typen messen, zoals stiletto's, werpmessen, valmessen, vlindermessen en andere opbouwbaar messen, waarvan de lengte in opengevouwen toestand langer is dan 28 centimeter, zijn verboden. Ook voorwerpen waarvan, gelet op hun aard of de omstandigheden waaronder zij worden aangetroffen, redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij zijn bestemd om letsel aan personen toe te brengen of te dreigen en die niet onder een van de andere categorieën vallen zijn verboden. Onder dat laatste vallen onder omstandigheden ook schroevendraaiers, keukenmessen enz. Het gaat er hierbij om dat de steekvoorwerpen worden gedragen onder omstandigheden die niet normaal zijn voor het gangbare gebruik van het betreffende voorwerp. Zo is het dragen van een keukenmes (door een jongere) op straat een omstandigheid die doorgaans onder het bereik van dit verbod zal vallen.

Vervolging

Het dragen van wapens bij jongeren is een extra groot risico. Bij de pubertijd hoort immers dat jongeren veelal impulsief reageren en niet voldoende de gevolgen van hun gedrag kunnen overzien. Ook gaat het om het verkennen van grenzen en het nemen van risico's. Daardoor is wapenbezit bij jongeren een extra gevaarlijke combinatie. In conflictsituaties blijkt in de praktijk dat snel overgaan wordt tot het gebruiken van het wapen, met ernstige gevolgen. Wapenbezit onder jongeren is niet alleen onwenselijk, maar evenzeer is het van belang dat een duidelijke en ook pedagogische reactie volgt. Het uitgangspunt vanuit het Jeugd OM is dat zaken die zien op het voorhanden hebben en dragen van wapens in het strafrecht thuis horen. Geldboetes worden in beginsel bij jongeren niet opgelegd, omdat deze veelal door ouders worden betaald die daardoor financieel getroffen worden. Dit heeft niet direct een pedagogisch effect. In gevallen dat geen taakstraf van 20 of 30 uur aan de orde is, wordt de zaak op een OM-horen of TOM zitting geplaatst met indien nodig een advies van de Raad voor Kinderbescherming, of wordt er gedagvaard bij de kinderrechter met een standaard advies van de Raad voor de Kinderbescherming. Bij vuurwapens en bij het daadwerkelijk gebruik maken van een (steek)wapen is het uitgangspunt voorgeleiden bij de rechter-commissaris, met vroeghulpadvies van de Raad voor de Kinderbescherming. Vervolging vindt verder plaats bij de kinderrechter

4. Maatregelen

Preventie, pro-actie en repressie

In dit hoofdstuk zijn vijftien acties benoemd die de komende twee jaar uitgevoerd zullen worden om het wapenbezit en -gebruik onder jongeren te verminderen. De acties zijn onderscheiden langs de lijnen preventief, proactief en repressief. Preventieve acties zijn erop gericht om wapenbezit en slachtofferschap te voorkomen. Deze hebben betrekking op de algemene groep van jongeren (primaire preventie). Vooral bewustwording en ontmoediging van wapenbezit zijn hier aan de orde. Onder de proactieve maatregelen vallen acties die gericht zijn op risicojongeren. Het gaat om maatregelen die beogen de beschikbaarheid en het bezit van wapens te verminderen, het zicht op en de informatie over risicojongeren met wapens te verbeteren en de contacten tussen lokale partijen te versterken zodat zij goed voorbereid zijn als zich een wapenincident voordoet. Ten slotte worden repressieve maatregelen getroffen die gericht zijn op jongeren die opgepakt zijn vanwege het bezit of gebruik van een wapen.

Landelijk en lokaal

Dit actieplan is een gezamenlijk initiatief van de landelijke overheid en vijftien gemeenten waar de wapenproblematiek onder jongeren urgent is. Dit betekent dat er zowel op landelijk als op lokaal niveau acties geformuleerd zijn. In tegenstelling tot de lokale maatregelen, die specifiek gericht zijn op de betrokken gemeenten, hebben de landelijke maatregelen uit hun aard vaak een bredere reikwijdte. Bij de acties is aangegeven of sprake is van lokale, landelijke dan wel een combinatie van lokale en landelijke maatregelen.

Lokaal maatwerk

Voor de lokale maatregelen geldt dat maatwerk geboden is naar gelang de gemeente die het betreft. In de ene gemeente is ten eerste de wapenproblematiek onder jongeren groter dan in de andere gemeente. Ten tweede verschillen de gemeenten in de mate waarin ze al maatregelen geïmplementeerd hebben, bijvoorbeeld omdat ze in een eerder stadium een eigen aanpak tegen wapens geformuleerd hebben. Voor hen vormt dit actieplan een aanvulling op het eigen beleid. Ten slotte kunnen lokale omstandigheden gemeenten ertoe nopen af te zien van bepaalde acties, bijvoorbeeld omdat deze politiek niet haalbaar blijken te zijn. Dit actieplan biedt op lokaal niveau de mogelijkheid van eenheid in verscheidenheid. Daar waar alle betrokken gemeenten de lokale acties uitvoeren, is dit met een * aangegeven.

4.1 Preventief: bewustwording over risico's van wapens

Actie 1: Bewustwording en ontmoediging via campagnes

lokaal

- De betrokken gemeenten ontwikkelen lokale bewustwordings- en/of ontmoedigingscampagnes tegen wapenbezit.
- Het ministerie van JenV stelt op aanvraag budget beschikbaar om de lokale campagnes in een aantal gemeenten te ondersteunen.
- Het ministerie van JenV stelt op verzoek communicatiedeskundigheid en -ervaring beschikbaar om de ontwikkeling van campagnes te ondersteunen.

Toelichting:

Onder sommige jongerengroepen lijkt wapenbezit 'normaal' te worden gevonden. Ouders en andere direct betrokkenen in de sociale omgeving van de jongere treden niet altijd op tegen wapenbezit. Door campagnes en voorlichting kunnen jongeren en hun sociale omgeving bewust worden gemaakt van de gevaren en het abnormale karakter van wapenbezit. Ook is het van belang dat de sociale omgeving zich meer bewust wordt van de noodzaak om te letten op signalen van wapenbezit en om op te treden. De lokale campagnes zullen aansluiten bij de leefwereld en het taalgebruik van jongeren, met aandacht voor de do's en don'ts in de communicatieboodschap. Daarbij zal er aandacht zijn voor het handelingsperspectief van jongeren, zodat ze concreet weten wat ze moeten doen in het geval van wapenbezit, bijvoorbeeld via de inzet van Meld Misdaad

Anoniem. JenV zal de ontwikkeling van dergelijke campagnes ondersteunen. Hierbij kan ook de deskundigheid van andere organisaties en de inzet van influencers betrokken worden.

Actie 2: **Bewustwording en ontmoediging via bijvoorbeeld de volgende lessen lokaal ***

- *OM-lessen Wie grijpt in*

Het OM houdt bij de planning van het lesprogramma 'Wie grijpt in' in het schooljaar 2021-2022 rekening met scholen in de gemeenten die betrokken zijn bij het actieplan en verzorgt dit lesprogramma op scholen die hieraan mee willen doen. Daarbij wordt specifieke aandacht besteed aan het thema 'wapenbezit en -gebruik'. OM en gemeente kunnen overeenkomen om voor de derde les behalve de officier van justitie ook de burgemeester van de betreffende gemeente te laten aansluiten.

- *Voorlichting Halt op scholen*

Halt ontwikkelt een lesmodule Wapens en geweld voor het voortgezet onderwijs. Deze les is per 1 januari 2020 beschikbaar. Daarnaast kunnen scholen gebruik maken van Halt-sprekuren waarnaar leerlingen worden verwezen na incidenten waarbij sprake is van grensoverschrijdend gedrag.

Toelichting:

Sinds 2012 organiseert het Openbaar Ministerie het lesprogramma 'Wie grijpt in' (WGI) voor middelbare scholen. Het programma bestaat uit drie lessen, waarvan de eerste twee verzorgd worden door *peer educators*. Dit zijn rechtenstudenten met een voor de leerlingen herkenbare achtergrond en uitstraling. Tijdens de derde les gaat een officier van justitie in gesprek met de leerlingen. Het thema van het lesprogramma is afgestemd op hetgeen bij de leerlingen leeft op het gebied van veiligheid en criminaliteit. Jongeren leren via WGI inzien dat ze zelf mede verantwoordelijk zijn voor een veilige samenleving. Anderzijds krijgen officieren van justitie inzicht in hetgeen er leeft onder de jeugd en welke preventieve of repressieve aanpak jongeren zelf als effectief beschouwen. Inmiddels hebben duizenden jongeren het lesprogramma gevolgd, vooral ook op de lagere niveaus van het middelbaar onderwijs.

Jaarlijks geeft Halt ruim 11.000 voorlichtingslessen op ruim 3.000 scholen in het basis-, voortgezet- en speciaal onderwijs. In de voorlichting wordt aandacht besteed aan thema's als groepsdruk en jeugdcriminaliteit. Hieraan zal een thema over wapens en geweld toegevoegd worden. Scholen kunnen ook gebruik maken van Halt-sprekuren voor jongeren die grensoverschrijdend gedrag vertonen. Dit kan ook in combinatie met een kluisjescontrole worden ingezet. Halt zet in de spreekuren effectief gebleken onderdelen uit de Halt-interventie in. Het gaat dan onder meer om reflecteren op het incident en bewustwording van de gevolgen, excuus en herstel, betrekken van ouders en docenten, aanleren en versterken van sociale vaardigheden zoals omgaan met groepsdruk en opdrachten die leerlingen thuis of op het spreekuur maken. Ouders hebben een belangrijke rol in het voorkomen van het afglijden van hun kinderen in de criminaliteit. Om ouders in hun rol te versterken verzorgt Halt ook ouderavonden waarin aandacht wordt besteed aan thema's die vaak een rol spelen bij wapenproblematiek. Ouders wordt uitgelegd hoe het puberbrein werkt en waarom jongeren gevoeliger zijn voor grensoverschrijdend gedrag. Ook wordt aandacht besteed aan het stellen van grenzen en houden van toezicht. Een belangrijk onderdeel van de ouderbijeenkomst is dat ouders met elkaar in gesprek gaan en ervaringen uitwisselen.

Lesprogramma's voor scholen dienen aan te sluiten bij het bredere (sociale) veiligheidsbeleid van een school. Wapens op school is maar een van de vele thema's die onder dit veiligheidsbeleid vallen. Een geïntegreerde aanpak van veiligheid op school is van belang, niet alleen voor een goede aanpak, maar ook om het voor scholen behapbaar te houden. Bij de inzet van de lessen WGI en Halt in de betrokken gemeenten zal dan ook rekening gehouden worden met de inbedding in het veiligheidsbeleid van de scholen.

Actie 3: **Wegnemen van onveiligheidsgevoelens**

lokaal

- De betrokken gemeenten stimuleren de inrichting van een laagdrempelig aanspreekpunt voor jongeren die zich bedreigd voelen.
- Jongeren die slachtoffer geweest zijn van geweld, krijgen van Slachtofferhulp Nederland ondersteuning bij het verwerken van het incident, waarbij ook aandacht besteed wordt aan de onwenselijkheid om zich te gaan bewapenen.

Toelichting:

Een van de motieven van jongeren om een wapen te dragen is de angst om (opnieuw) slachtoffer te worden van geweld. Het is van belang dat ze bij iemand terecht kunnen met wie ze hun zorgen kunnen delen en die in dit gesprek ook wijst op de schijnveiligheid die het dragen van een wapen creëert. Het bieden van laagdrempelige hulp en eventuele doorverwijzing naar gespecialiseerde hulp kan bijvoorbeeld via een sociaal wijkteam, maar kan naar gelang de lokale situatie ook via de schooljongerenwerker of schoolwijkagent verlopen. Zij kunnen bijvoorbeeld spreekuren verzorgen op scholen met veel risico's of incidenten.

Specifiek voor jongeren die al slachtoffer zijn geweest van geweld, kan Slachtofferhulp Nederland hulp bieden bij het verwerken van het incident. In 2019 heeft Slachtofferhulp bijna 16.000 slachtoffers van bedreiging en bijna 30.000 slachtoffers van mishandeling bijgestaan. Het is van belang dat daarbij ook aandacht besteed wordt aan de onwenselijkheid om een wapen te gaan dragen. Slachtofferhulp werkt onder meer samen met Perspectief Herstelbemiddeling, die kan zorgen voor contact tussen dader en slachtoffer onder begeleiding van een professionele bemiddelaar. Ook de inzet van herstelbemiddeling kan van meerwaarde zijn om conflicten tussen jongeren te beslechten, waarmee de bron van de onveiligheidsgevoelens wordt weggenomen. Zowel voor Slachtofferhulp als voor de Wijkteams voor jeugdhulp wordt informatie opgesteld over de specifieke wapenproblematiek en het handelingsperspectief voor jongeren.

4.2 Proactief: beperken wapenbezit, meer zicht op jeugd, versterken lokale contacten

Beperken van wapenbezit

Actie 4: **Tegengaan verkoop aan minderjarigen**

landelijk en lokaal

- Het ministerie van JenV maakt afspraken met landelijke ketens om de verkoop van legale messen aan minderjarigen te voorkomen.
- De betrokken gemeenten stimuleren in gesprek met lokale winkeliers dat de middenstand geen legale messen verkoopt aan minderjarigen.
- Het ministerie van JenV maakt afspraken om online verkoop van legale wapens aan minderjarigen tegen te gaan en betreft hierbij ook de inzet van de douane.
- Er wordt een wetsvoorstel opgesteld om de verkoop van legale messen aan minderjarigen te verbieden

Toelichting:

De verkoop van gebruiksmessen, zoals keukenmessen, aan minderjarigen is momenteel niet strafbaar. Als deze messen echter door minderjarigen gekocht worden, is er een gerede kans dat zij het oogmerk hebben deze op straat bij zich te dragen. Daarom is het gewenst dat de verkoop aan minderjarigen wordt tegengegaan. Daarom zal een wettelijk verbod op verkoop van messen aan minderjarigen worden opgesteld. Aangezien het hierbij ook kan gaan om dagelijkse gebruiksvoorwerpen die burgers voor legitiem dagelijks gebruik, bijvoorbeeld in het kader van hun werk, opleiding of hobby, aanschaffen of bij zich moeten hebben, vergt de afbakening nog de nodige doordenking en afstemming.

Omdat er tijd gemoeid is met de voorbereiding en parlementaire behandeling van een dergelijk wetsvoorstel, is in de tussentijd de vrijwillige deelname van ondernemers vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid van groot belang. Dat zij deze verantwoordelijkheid

terdege kunnen voelen, blijkt wel uit de recente aankondiging van Action, Hema, Xenos en Ikea om geen messen meer te verkopen aan minderjarigen onder de zestien jaar. Het ministerie van JenV zal in gesprek gaan met landelijk opererende grootwinkelbedrijven en de detailhandel branche om de verkoop van deze messen aan banden te leggen. De bij het actieplan betrokken gemeenten voeren dit gesprek met de lokale middenstand.

Wat geldt voor het tegengaan van de verkoop van messen aan minderjarigen in de fysieke wereld, geldt des te meer voor de verkoop in de online wereld. Problematisch in deze handel is dat de internetondernemers geen fysiek contact hebben met hun klanten en daarom niet kunnen inschatten of sprake is van een jongere. Ditzelfde probleem doet zich voor bij de verkoop via internet van leeftijdsgebonden producten die wél wettelijk verboden zijn. Met de introductie van KopieID is echter een mogelijkheid geschapen om ook via internet de identiteit vast te stellen. In de verkenning van de mogelijkheden om online verkoop van wapens aan minderjarigen tegen te gaan, zal het invoeren van de voorwaarde om bij de bestelling van een mes een kopie van het ID-bewijs via KopieID te sturen betrokken worden. Specifiek voor het verhinderen van de verkoop via buitenlandse websites betreft het ministerie de inzet van de douane.

Actie 5: **Proactieve kluisjescontroles op scholen**

lokaal

- De betrokken gemeenten stimuleren scholen om de checklist voor preventieve kluisjescontrole te implementeren.
- Het CCV ondersteunt desgevraagd scholen die preventieve kluisjescontroles op basis van de checklist willen implementeren, ook bij het formuleren van de randvoorwaarden voor invoering.
- De Stichting School en Veiligheid (SSV) ondersteunt scholen met informatie, handreikingen en een helpdesk.

Toelichting:

In opdracht van het ministerie van JenV heeft Advies- en Onderzoeksgroep Beke enige jaren geleden een checklist voor preventieve kluisjescontroles op scholen ontwikkeld. De checklist is praktisch van aard en geeft antwoord op vragen als: aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan bij de invoering van preventieve controles op wapenbezit op scholen, welke partners zijn daarbij nodig en hoe ga je om met gevallen van wapenbezit. Alleen al van de wetenschap dat er op school wapencontroles uitgevoerd *kúnnen* worden in de kluisjes en tassen van de leerlingen, blijkt in de praktijk een sterke preventieve werking uit te gaan tegen het meenemen van een wapen naar school. De checklist is bestemd voor de vier betrokken partijen bij de toepassing van preventieve wapencontroles op scholen: scholen, politie, gemeenten en het Openbaar Ministerie. In overleg met CCV, SSV en OCW wordt gekeken of de checklist vernieuwd moet worden. Bij de implementatie kunnen scholen ondersteuning krijgen van het CCV en SSV. Die ondersteuning richt zich ook op het formuleren van passende randvoorwaarden bij de invoering. Net als bij de lessen op scholen zal de checklist aangeboden worden binnen de bredere aanpak van (sociale) veiligheid op school.

Ook in opdracht van het ministerie van JenV heeft Beke een checklist voor preventieve wapencontroles in de horeca ontwikkeld via de inzet van horecawapenkluisen. Het doel van de checklist is te stimuleren dat horeca, gemeenten en de politie afspraken maken om wapenbezit in het uitgaansleven tegen te gaan. Stapsgewijs geeft de checklist antwoord op praktische vragen over de randvoorwaarden, de benodigde maatregelen en de partners die betrokken zijn. Daarnaast bevat de checklist voorbeelden van modelprotocollen. Bij de implementatie kan het CCV ondersteuning bieden, welke plaatsvindt in het kader van de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.

Actie 6: **Proactieve wapencontroles op scholen en in de horeca**

lokaal

- Horeca op risicolocaties voor steekincidenten worden benaderd met het voorstel om de checklist voor preventieve wapencontroles te implementeren.

- Het CCV ondersteunt desgevraagd horeca die preventieve wapencontroles op basis van de checklist willen implementeren, ook bij het formuleren van de randvoorwaarden voor invoering.

Toelichting:

Ook in opdracht van het ministerie van JenV heeft Beke een checklist voor preventieve wapencontroles in de horeca ontwikkeld via de inzet van horecawapenkluisen. Het doel van de checklist is te stimuleren dat horeca, gemeenten en de politie afspraken maken om wapenbezit in het uitgaansleven tegen te gaan. Stapsgewijs geeft de checklist antwoord op praktische vragen over de randvoorwaarden, de benodigde maatregelen en de partners die betrokken zijn. Daarnaast bevat de checklist voorbeelden van modelprotocollen. Bij de implementatie kan het CCV ondersteuning bieden, welke plaatsvindt in het kader van de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.

Actie 7: Wapen inleveracties

lokaal *

- De betrokken gemeenten en politie organiseren met instemming van de Officier van Justitie (lokale/regionale) inleveracties voor wapens en munitie, vergezeld van communicatie over de risico's van wapenbezit.
- Het ministerie van JenV coördineert in samenwerking met politie en OM een gezamenlijke inleveractie in de betrokken gemeenten.

Toelichting:

In diverse steden en regio's zijn succesvolle inleveracties voor wapens gehouden. De inleveractie in de stad Rotterdam leverde bijvoorbeeld onlangs 262 ingeleverde wapens op, waaronder 60 vuurwapens. Dit verdient navolging in relatie tot andere activiteiten om wapenbezit te ontmoedigen. Daarbij wordt ook betrokken de mogelijkheid om via de jeugd- en jongerenwerkers jongeren te stimuleren om wapens in te laten leveren, omdat zij een laagdrempeliger contact met jongeren hebben dan de politie. Vanwege de gezamenlijke uitvoering van dit actieplan zal (ook) een inleveractie georganiseerd worden die gelijktijdig zal plaatsvinden in de gemeenten die hieraan willen deelnemen.

Actie 8: Lokale inzet van preventief fouilleren

lokaal

- In de betrokken gemeenten agendeert de burgemeester de inzet van preventief fouilleren in de lokale driehoek, wanneer de gemeenteraad bij verordening de burgemeester de bevoegdheid als in artikel 151b Gemeentewet heeft verleend.
- De betrokken gemeenten onderzoeken, wanneer de gemeenteraad de burgemeester deze bevoegdheid niet heeft verleend, de wenselijkheid om aan de raad voor te stellen dit alsnog te doen.

Toelichting:

Een belangrijk instrument in het terugdringen van wapenbezit is preventief fouilleren. De raad kan bij verordening de burgemeester de bevoegdheid verlenen om bij verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid van wapens, dan wel bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, een gebied, met inbegrip van de daarin gelegen voor het publiek openstaande gebouwen en daarbij behorende erven, aan te wijzen als veiligheidsrisicogebied. In een veiligheidsrisicogebied kan de officier van justitie de bevoegdheden, bedoeld in de artikelen 50, derde lid, 51, derde lid, en 52, derde lid, van de Wet wapens en munitie toepassen. Preventief fouilleren is een instrument om te voorkomen dat er wapens in een bepaald gebied aanwezig zijn en om (de dreiging van) wapens weg te nemen. Met preventief fouilleren is dat doel op twee manieren te bereiken. Ten eerste kunnen mensen ertoe worden aangezet geen wapens bij zich te dragen, vanwege de kans dat ze worden gefouilleerd. Ten tweede is het mogelijk dat de wapens die mensen wel bij zich dragen, in beslag genomen worden tijdens het fouilleren. Beide gevallen leiden tot minder wapens 'op straat'. Ook wordt het versterken van het veiligheidsgevoel in het publieke domein en het bijdragen aan (herstel van het) gezag van overheid en politie vaak als doel genoemd. Bij de inzet van preventief

fouilleren in de betrokken gemeenten zal ook aandacht zijn voor het voorkomen van verstoorde verhoudingen tussen de politie en jongeren. Op voorhand dient bedacht te worden dat preventief fouilleren veel capaciteitsinzet vergt van de politie. Daarom is prioritering in de lokale driehoek ten opzichte van andere onderwerpen benodigd.

Meer zicht op jeugd

Actie 9: Zicht krijgen op jongeren en groepen

landelijk en lokaal *

- Het ministerie van JenV stelt in samenwerking met de betrokken gemeenten handvatten op om de informatiepositie van betrokken partners over jongeren en groepen met wapens te verbeteren. Hierin wordt ook betrokken het meer online zicht kunnen krijgen op jongeren.
- De betrokken gemeenten implementeren deze handvatten op lokaal niveau.
- Politie versterkt het eigen zicht op (risico)jongeren en jeugdgroepen en betreft hierbij jongerenplatforms.
- Politie volgt de initiatieven voor meer online verbondenheid met jongeren en zet die waar mogelijk in voor de aanpak van wapens.
- Politie en het ministerie van JenV zorgen voor een versterkte inzet van Meld Misdaad Anoniem voor het melden van (steek)wapenincidenten.

Toelichting:

Door de veelal fluïde samenstelling van de jeugdnetwerken is het lastig zicht te krijgen en te houden op deze jongeren. Verschillende partners hebben een eigen stukje van de puzzel in handen en het is niet altijd eenvoudig om die bij elkaar te brengen. Het is nodig meer zicht te krijgen op de leden van de groepen, het netwerk, de motieven, hoe de jongeren aan de wapens komen en welke geweldsactiviteiten zij plannen. Bij de informatievergaring gaat het niet alleen om gegevens die gemeenten en politie verzamelen, maar ook om het sociaal netwerk van de jongeren (ouders, familie, vrienden) en professionals die zicht hebben op het gedrag van de jongeren (docenten, jongerenwerkers en jeugdreclassering). Samen met de betrokken gemeenten stelt het ministerie van JenV handvatten op hoe het zicht van de relevante partners op de risicjongeren verbeterd kan worden en hoe dit geïncorporeerd kan worden in de strategische beleidsplannen. Daarbij is ook nadrukkelijk aandacht voor de online component en knelpunten in de informatie-uitwisseling. Het kan per gemeente verschillen hoe hiermee bij de implementatie wordt omgegaan en wie hierin de regie neemt.

Ook voor de politie is het van belang goed zicht te hebben en houden op risicjongeren. In het contact van de politie met jongeren is maatwerk geboden. Om in contact te komen en te blijven met jongeren zijn verschillende platforms ingericht, zoals de Jongerenraad. Op deze manier kunnen jongeren vanuit hun referentiekader meedenken met de politie over lastige kwesties. Er wordt bezien of een dergelijk platform ondersteuning kan bieden aan methoden om meer zicht te krijgen op (risico)jongeren en jeugdgroepen.

De online component is van groot belang voor jongeren en er zijn aanwijzingen dat bepaalde sociale media van invloed kunnen zijn op het (messen)geweld. Het is daarom belangrijk als overheid om ook online aanwezig te zijn. Momenteel lopen er verschillende pilots binnen de politie om in algemene zin meer online verbonden te zijn. Het is goed deze ontwikkeling te volgen en waar mogelijk uitkomsten te gebruiken voor het meer online verbonden zijn met jongeren, ook voor andere partijen dan de politie. Het jongerenwerk kan hierin ook een verbindende rol spelen.

Onder een deel van de jongeren lijkt sprake van een 'anti-*snitch* cultuur': er wordt niet gesproken met bijvoorbeeld overheidsinstanties, aangezien dat als hoogverraad wordt beschouwd. Dit is een lastig uitgangspunt voor partners als de politie om in contact te komen en blijven met bepaalde jongeren. Het is daarom belangrijk om andere ketenpartners hierin een rol te laten vervullen. Wanneer er sprake is van een strafbaar feit treedt de politie op, maar in het stadium daarvoor zijn ook andere partners van groot belang. Immers, voor sommige betrokkenen bij wapenincidenten kan de angst voor wraak een drempel zijn om melding te doen bij de politie. Een melding doen op

anonieme wijze kan die drempel verlagen. Daarom wordt bezien of een meldpunt zoals Meld Misdaad Anoniem eraan kan bijdragen om het zicht op risicojongeren met wapens te vergroten.

Versterken lokale contacten

Actie 10: **Versterken contact politie, gemeenten, scholen en horeca** **landelijk en lokaal**

- Politie, VNG en de ministeries van JenV, OCW en VWS formuleren handvatten voor het versterken van de verbinding van scholen met politie en zorginstanties, waarna deze op lokaal niveau in de betrokken gemeenten geïmplementeerd worden.
- Politie, KHN, gemeenten en JenV versterken de verbinding tussen horeca en politie via de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.
- Het CCV ondersteunt desgevraagd gemeenten die een KVV in hun uitgaansgebieden willen introduceren, danwel deze willen versterken met de aanpak van wapens onder jongeren.

Toelichting:

Om jongeren met wapens op zak te bereiken zijn er twee belangrijke 'vindplaatsen'. Ten eerste zijn dat de scholen. Eerder dit jaar trokken schoolhoofden aan de bel vanwege hun zorgen om betrokkenheid van leerlingen in de criminaliteit.¹³ Daarbij gaven zij aan dat de directe lijntjes met justitie en politie nogal eens ontbreken. Inmiddels is het ministerie van JenV over deze thematiek het gesprek gestart met het ministerie van OCW en de politie. Geconstateerd is dat het er ook veel goed gaat, maar dat hernieuwde aandacht voor het contact tussen scholen en politie geboden is. Er bestaan reeds instrumenten om deze samenwerking te ondersteunen en te versterken, maar er wordt bezien of dit nog genoeg *up to date* is of eventueel moet worden uitgebreid. Daarbij wordt in samenspraak met het ministerie van VWS ook de verbinding van scholen met zorg betrokken.

De problematiek speelt zich daarnaast ook nadrukkelijk op straat en specifiek in het uitgaansleven af. Ook hier is een goed contact tussen politie en horeca (en, indien ingeschakeld, de particuliere beveiligingsbranche) nodig is om wapenbezit te signaleren en aan te pakken. Een goed vehikel om dat contact te versterken vormt de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVV). De KVV bestaat grosso modo uit twee onderdelen: het proces om te komen tot samenwerking en de daadwerkelijke inzet van instrumenten om een veilig uitgaansleven te creëren. De gemeente, politie en horeca trekken hierbij gezamenlijk op. Iedere partij formuleert haar eigen inspanningsverplichting. De KVV is wel vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Voor de inzet van een KVV is een e-learning beschikbaar. Ook kan het CCV ondersteuning bieden bij de implementatie van de KVV.

4.3 Repressief: optreden bij wapenbezit en wapengebruik

Actie 11: **Versterken juridische betrokkenheid van ouders**

landelijk

- Het ministerie van JenV verkent de mogelijkheid om ouders wettelijk meer aansprakelijk te stellen voor het criminele gedrag van hun kind door te onderzoeken of elementen uit de Engelse aanpak geschikt zijn voor invoering in het Nederlandse recht.
- Het ministerie van JenV inventariseert welke effectieve interventies beschikbaar zijn om ouders pedagogische vaardigheden te helpen ontwikkelen en zorgt waar nodig voor doorontwikkeling van deze interventies.

Toelichting:

De steekincidenten eind vorig jaar en begin 2020 onder jongeren waren aanleiding voor enkele burgemeesters om te pleiten voor het méér aanspreken van ouders op het strafbare gedrag van hun kind. Criminaliteitsbestrijding is inderdaad geen uitsluitende taak van de overheid. Ook burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties hebben hierin een (preventieve) taak. Deze

¹³ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5029211/criminaliteit-wapenbezit-drugs-scholen-jongeren>

visie ligt tevens ten grondslag aan de gedachte om ouders aan te spreken op het criminele gedrag van hun kinderen: ouders hebben een opvoedingsplicht en zijn aldus medeverantwoordelijk voor het gedrag van hun kinderen. Delinquent gedrag van hun kind zou erop wijzen dat zij die verantwoordelijkheid niet nemen, wat het treffen van sancties jegens die ouders kan rechtvaardigen. In het civiel recht is het al langer gebruikelijk dat de ouders aansprakelijk gesteld worden voor de schade die hun kind heeft veroorzaakt, mits sprake is van een onrechtmatige daad. Anders dan in het civiel recht is in het strafrecht - ondanks discussies die al sinds de negentiende eeuw worden gevoerd - in Nederland nooit een strafrechtelijke aansprakelijkheid van ouders ingevoerd voor delicten die hun kinderen hebben gepleegd. Hiertegen is vooral aangevoerd dat dit strijdig is met het klassieke rechtsbeginsel van individuele schuldaansprakelijkheid voor gepleegde strafbare feiten. Bovendien zou nalatigheid of zorgeloosheid van ouders in de opvoeding gecriminaliseerd worden en kunnen leiden tot ongewenste spanningen tussen ouder en kind. In Engeland kent het Youth Justice System echter niet alleen sancties gericht op de jonge dader, maar ook op zijn ouders. Behalve naar het strafrecht wordt in de verkenning ook gekeken naar het privaatrecht en het bestuursrecht.

Behalve het méér aanspreken van ouders op hun verantwoordelijkheid is het ook van belang dat zij de juiste pedagogische tools krijgen als het schort aan hun vermogen om die verantwoordelijkheid op zich te nemen. Sinds de introductie van de Jeugdwet in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de opvoedingsondersteuning. In de kern gaat het om vijf taken: 1. informatie en voorlichting over opvoeden in het algemeen, 2. signaleren van dreigende problemen, 3. toeleiding naar zorg voor hulpbehoevende jongeren en ouders, 4. licht pedagogische hulp, 5. coördinatie van zorg voor gezinnen met meerdere problemen. Er zijn tal van interventies beschikbaar voor opvoedingsondersteuning. Deels hebben deze betrekking op algemene preventie, deels op lichte hulp en deels op zwaardere hulp. Beoogd is een hernieuwde inventarisatie van de beschikbare effectieve interventies te maken en deze waar nodig verder te optimaliseren. In het kader van deze actie wordt ook het gesprek aangegaan met maatschappelijke organisaties en private stichtingen die in de praktijk ervaring hebben met de ondersteuning van ouders bij het opvoeden van hun kinderen.

Actie 12: **Tegengaan online filmpjes met wapens en geweld**

landelijk

- Politie surveilleert in het kader van haar opsporingstaak actief op internet en laat waar mogelijk illegale content verwijderen waarbij sprake is van haat zaaien en opruiing.
- Het ministerie van JenV bespreekt met internet-hostingbedrijven e.d. de mogelijkheden om beelden en overige strafbare content met illegaal wapenbezit voor het publiek ontoegankelijk te maken.
- Het ministerie van JenV onderzoekt de mogelijkheden voor het traceren van communicatie in besloten groepen op het internet waarbij berichten worden uitgewisseld die op zichzelf niet strafbaar zijn, maar die mogelijk wel leiden tot een verstoring van de fysieke openbare orde.
- Het ministerie van JenV zet zich in voor verruiming van de juridische mogelijkheden tot het verwijderen van online berichten die strafbare uitingen bevatten.

Toelichting:

Filmpjes waarin wapens en geweldpleging verheerlijkt worden, lijken een toenemende invloed uit te oefenen op jongeren om (illegale) wapens te dragen. Dit is vooral aan de orde in drill videoclips van gemaskerde jongeren die anderen beledigen en bedreigen, zwaaien met messen, geld en geweren en het criminele leven romantiseren. Deze filmpjes beïnvloeden de jongeren op een negatieve manier; ze gaan het gedrag kopiëren en vinden dat stoer. Helemaal nieuw is dit fenomeen niet. Ook in het verleden waren er rap-acts die geweld verheerlijken. Nieuw is echter dat de clips regelrechte bedreigingen uiten tegen met name genoemde personen of groepen. Daarmee wordt nadrukkelijk een strafrechtelijke grens overschreden. Deze ontwikkeling is des te zorgwekkender, omdat uit onderzoek is gebleken dat de verspreiding via social media het ontstaan van een geweldsspiraal bevordert. Door de snelle en massale verspreiding nemen veel meer jongeren hier kennis van en is de druk om te reageren groter, niet alleen online, maar ook in de fysieke wereld, waardoor conflicten escaleren. De politie surveilleert actief op internet en laat waar nodig illegale content verwijderen. Daarnaast zal het ministerie van JenV in gesprek treden met

internet-hostingbedrijven om de mogelijkheden te bespreken om dergelijke beelden voor het publiek toegankelijk te maken.

Een specifiek aandachtspunt in deze actie vormt de communicatie tussen jongeren in besloten groepen op internet, die kunnen de basis vormen voor ongeregeldheden. Zoals toegezegd aan de Tweede Kamer zal verkend worden wat de mogelijkheden zijn voor het traceren van deze berichten die op zichzelf niet strafbaar zijn, maar wel kunnen leiden tot een verstoring van de fysieke openbare orde.¹⁴ Deze verkenning is breder dan de jeugdproblematiek van conflicten tussen jongeren, maar de uitkomsten kunnen mede bijdragen aan het verbeteren van de informatiepositie online.

De Tweede Kamer is toegezegd dat in overleg met de technologiebedrijven bekeken zal worden wat er nodig en mogelijk is om binnen de bestaande wettelijke kaders preventief op te treden tegen oproepen tot geweld. Met de burgemeesters, het OM en de politie zal bovendien oriënterend gesproken worden over online optreden. Via het WODC wordt momenteel onderzocht of er een voorziening kan komen voor het via het civiel recht verwijderen van online berichten. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend om te komen tot een verruiming van de mogelijkheden tot het verwijderen van online berichten die strafbare uitingen bevatten.

Actie 13: **Direct ingrijpen**

landelijk

- Het ministerie van JenV stelt in samenspraak met Politie, OM, Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdreclassering en Jeugdzorg een escalatieladder op voor het optreden bij geconstateerde strafbare gedragen.
- Bij het opstellen van de escalatieladder wordt tevens betrokken de onevenwichtigheid en knelpunten die zich in de praktijk mogelijk voordoen bij het toepassen van het strafrechtelijke en bestuursrechtelijke kader en de (pedagogische) interventies die ingezet kunnen worden.
- Daarbij wordt tevens de vraag betrokken of het huidige juridische instrumentarium volstaat.

Toelichting:

Messen op straat is ongewenst en verboden. Als daadwerkelijk sprake is van strafbare gedragingen zijn de politie en het Openbaar Ministerie uiteraard de aangewezen partijen om krachtadig en op maat te reageren. Snel ingrijpen is geboden om navolging en escalatie te voorkomen. Als er (in dit verband) sprake is van bewijsbare strafbare feiten zal de Raad voor de Kinderbescherming onderzoek, inclusief risicotaxatie, doen en adviseren over passende interventies, zowel op het terrein van de inzet van straf als de benodigde hulpverlening of behandeling. Op basis van dit advies van de Raad volgt een adequate reactie van OM en ZM. Bij het daadwerkelijk gebruik van een wapen (steekwapen en/of vuurwapen) zal de minderjarige verdachte in beginsel worden voorgeleid bij de rechter-commissaris. Uitgangspunt in deze zaken is om bij de kinderrechter jeugddetentie te vorderen met een voorwaardelijk strafdeel (en een proeftijd) waaraan bijzondere voorwaarden worden gekoppeld zoals verplichte begeleiding door de jeugdreclassering en een eventueel behandelplan. De persoonsgerichte aanpak in het jeugdstrafrecht vergt altijd individueel maatwerk om de meest passende interventies te kunnen bepalen. Het doel hiervan is om de ontwikkeling van de jongere in positieve zin te stimuleren en daarmee strafbaar gedrag in de toekomst te voorkomen. Ook in het optreden tegen wapenbezit en wapengebruik is het van belang steeds te voorzien in een reactie op maat, die herhaling voorkomt. Daarom zal het ministerie van JenV in samenspraak met relevante partners in de keten een 'escalatieladder' opstellen voor het strafrechtelijk en bestuursrechtelijk optreden bij specifieke wapendelicten, inclusief de nazorg en de interventies vanuit onder meer de Jeugdreclassering die zich richt op criminogene factoren, gezinspatronen en andere onderliggende problematiek. Deze afspraken worden tevens vertaald naar de toepassing op lokaal niveau. Bij het opstellen van de escalatieladder worden ook verschillen en knelpunten in de praktijk betrokken, zodat er eenduidigheid in de handhaving komt. Ten slotte wordt in dat kader het huidige juridische instrumentarium verduidelijkt opdat deze voldoende handvatten biedt om lokaal en in de veiligheidsketen adequaat en effectief op te treden.

¹⁴ Kamerstukken II, 2019-2020, 28 684, nr 628.

Actie 14: Risicosignalering en vroegtijdig ingrijpen bij constateren wapenbezit **lokaal ***

Gemeenten besteden in de risicosignalering van jongeren ook aandacht aan wapenbezit.

Toelichting:

Voor de aanpak van wapenbezit en breder de aanpak van jongeren die afgegleden zijn in de criminaliteit, is het van belang dat een goede risicosignalering plaatsvindt. In het onderzoek naar de duiding van problematisch groepsgedrag van Beke is een aantal items opgenomen die in deze signalering aan de orde zijn. Het gaat onder meer om zaken als: leeftijd, antecedenten, houding jegens de autoriteiten, positie in de buurt (intimidatie, criminele contacten), lid van een jeugdgroep en psychosociale problematiek (middelengebruik, problematische gezinssituatie, leerproblemen). Het is van belang in dergelijke risicosignaleringen ook de kans op wapenbezit te betrekken. Als vervolgens wapenbezit daadwerkelijk geconstateerd is, dient vervolgens de afweging gemaakt worden welke pedagogische maatregelen benodigd zijn, in aanvulling op de strafrechtelijke afhandeling van het delict.

In de nazorg voor de jongere gaat in het bijzonder ook om het versterken van de samenwerking tussen zorg in het sociaal domein en het optreden vanuit het veiligheidsdomein. Nazorg voor jonge ex-gedetineerden, waarvoor gemeenten verantwoordelijk zijn, is vooral in de kleinere gemeenten een aandachtspunt. Ook buiten het kader van een jeugdreclasseringsmaatregel dient helder te zijn hoe de taken en verantwoordelijkheden verdeeld zijn en wie de regie heeft. Het inrichten van een tijdelijke Procesregie voor het creëren van integrale trajecten met kennis van en samenhang tussen de justitiële en zorg aanpak kan hierin zeer effectief zijn.

4.4 Toolbox

Actie 15: Toolbox met best practices en informatiemateriaal **landelijk en lokaal**

Het ministerie van JenV en CCV ontwikkelen en onderhouden in samenspraak met de bij dit actieplan betrokken partners een toolbox met informatie en *best practises* van instrumenten om wapenbezit en geweld met wapens tegen te gaan.

Toelichting:

Wapenbezit onder jongeren is geen nieuw fenomeen. In het verleden zijn op dit vlak ook al veel initiatieven ontplooid en inzichten verworven. Voor het actieplan is het nuttig deze kennis en ervaring op te diepen en in een toolbox beschikbaar te stellen. Daarnaast hebben de lokale partijen behoefte aan een overzicht van de juridische bevoegdheden die zij kunnen inzetten. De toolbox zal op de website van het CCV raadpleegbaar zijn en regelmatig geactualiseerd worden. De toolbox zal initieel in ieder geval factsheets over de volgende onderwerpen bevatten:

- Juridisch:
 - de juridische bepalingen rond messen in de Wet wapens en munitie
 - de gemeentelijke bevoegdheden ten aanzien van het tegengaan van wapenbezit
 - het kader voor de inzet van preventief fouilleren
 - de beschikbare bevoegdheden tegen straatterreur en verstoringen van de openbare orde
 - bevoegdheid van de burgemeester om woningen wegens wapens te sluiten (wetsvoorstel)
- Achtergrond:
 - de mogelijkheden om zicht te krijgen op groepen jongeren met wapens
 - straatcultuur, de achtergrond en motieven van jongeren in deze cultuur
- Bewustwording:
 - voorbeelden van lokale bewustwordingscampagnes en downloadbaar materiaal
 - een beschrijving van de OM-lessen 'Wie grijpt in'
 - een beschrijving van de preventielessen van Halt
- Preventieve controles:
 - de checklist voor preventieve wapencontroles op scholen

- de checklist voor preventieve wapencontroles in de horeca
- Afromen wapenbezit:
 - voorbeelden voor de uitvoering van lokale wapen inleveracties
- Optreden tegen wapenbezit:
 - handvatten en verantwoordelijkheidsverdeling voor optreden bij incidenten op scholen
 - handboek *Als een ramp de school treft* bij een incident op school
 - informatie over strafrechtelijke afdoening, de toepassing van snelrecht en supersnelrecht
 - informatie over het jeugdstrafrecht
 - de mogelijkheden om onderling informatie te delen

5. Borging

Actie 16: **Borging van het actieplan Wapens en Jongeren**

landelijk en lokaal

Drie maanden vóór het definitieve einde van de looptijd van het actieplan Wapens en Jongeren wordt per deelnemende gemeente en per deelnemende landelijke partij een borgingsplan opgesteld om de aanpak in de toekomst te bestendigen.

Toelichting:

Het is van belang om na ommekomst van de looptijd van het actieplan, als de producten opgeleverd en de acties geïmplementeerd zijn, te blijven inzetten op het lokaal tegengaan van wapenbezit. Immers, na de huidige generatie jongeren zullen er ongetwijfeld nieuwe generaties komen die vatbaar zijn voor wapenbezit. Dit betekent dat de toolbox en de documenten daarin actueel gehouden moeten worden, afspraken over de uitvoering bestendig en goede praktijken geborgd moeten blijven.

6. Budget

Algemeen

Primair is het uitgangspunt dat de in het actieplan genoemde landelijke en lokale organisaties ieder zelf de kosten dragen voor de uitvoering van de bij hen belegde activiteiten. Op vier punten is sprake van financiële ondersteuning vanuit het ministerie van JenV voor de lokale inzet.

1. Campagnes tegen wapenbezit (actie 1)

- Bij de ontwikkeling van lokale communicatie-activiteiten gericht tegen wapenbezit, kan ter ondersteuning een beroep worden gedaan op communicatie-expertise van Rijksoverheid.
- Ook zullen de bij dit actieplan betrokken organisaties elkaar bijstaan met expertise en ervaringen.
- Het ministerie van JenV kan per jaar circa vier gemeenten financieel ondersteunen bij de ontwikkeling van lokale initiatieven om de tolerantiegrens van burgers over het bezit van vuurwapens te verhogen en om wapenbezit onder de doelgroepen uit dit actieplan te verminderen.

2. Lessen 'Wie grijpt in' (actie 2)

De lessen 'Wie grijpt in' worden in een beperkt aantal gemeenten gefinancierd door het ministerie van JenV.

3. Ondersteuning CCV (actie 5, 6, 10 en 15)

Bij een aantal acties is sprake van ondersteuning van gemeenten via de inzet van het CCV. Dit is aan de orde bij de implementatie van de checklists voor preventieve wapencontrole op scholen en in de horeca, het versterken van het contact met de horeca via de KVVU en de inrichting van een toolbox. De kosten voor deze inzet worden opgenomen in het jaarplan 2021 en 2022 van het CCV en gedragen door het ministerie van JenV.

4. Wapeninleveracties (actie 7)

- De politie heeft een draaiboek beschikbaar voor het organiseren van wapeninleveracties. Ook kan bij de organisatie een beroep worden gedaan op advies van de politie op landelijk niveau (portefeuillehouder vuurwapens).
- Het ministerie van JenV stelt € 100.000 per jaar (tot en met 2022) beschikbaar voor de organisatie van (lokale/regionale) inleveracties voor wapens. Ook de politie heeft budget vrijgemaakt voor het houden van inleveracties. Dit betreft kosten voor de organisatorische en logistieke aspecten van de inleveractie (ruimtes, toezicht, registratie) én de communicatieve aspecten (campagne om wapenbezitters te stimuleren hun wapen in te leveren).

Overige acties

Bij veel van de overige acties is sprake van de reguliere inzet van betrokken organisaties, zowel op landelijk niveau als van de zijde van politie, OM en de gemeenten. Hiervoor is geen aanvullende financiering vanuit het ministerie van JenV beschikbaar. Ook de inzet van het ministerie van OCW is gebaseerd op de huidige, reguliere financiering.

7. Subgroepen, planning en evaluatie uitvoering actieplan

Dit actieplan bevat activiteiten van verschillend karakter. Deels gaat het om acties die binnen een afzienbare termijn uitgevoerd en afgerond kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan het opleveren van een overzicht van de juridische bevoegdheden en instrumenten. Een goede aanpak van wapenbezit heeft naast deze 'papieren werkelijkheid' behoefte aan de daadwerkelijke inzet van preventieve, proactieve en repressieve maatregelen én de lokale borging van deze inzet op de langere termijn.

Werkgroep en subgroepen

Voor het opstellen van dit actieplan is een werkgroep ingericht met alle betrokken partijen. Deze werkgroep blijft ook na oplevering van de definitieve versie van het actieplan in stand, teneinde de voortgang in de uitvoering regelmatig te bespreken. Daarnaast worden vier subgroepen geformeerd die enkele specifieke acties zullen uitwerken. Het gaat om de volgende sub werkgroepen:

1. De subgroep Registratie richt zich op het opleveren van cijfers over wapenbezit en -incidenten onder jongeren en zal een voorstel formuleren voor het monitoren van de resultaten die op basis van de cijfermatige gegevens geboekt zijn.
2. De subgroep Gezamenlijke Acties werkt centraal de maatregelen uit die de betrokken gemeenten in gezamenlijkheid willen uitvoeren en waarbij een gecoördineerde voorbereiding gewenst is.
3. De subgroep Strategie stelt de handvatten op voor de in actie 9 en 10 genoemde maatregelen voor het verkrijgen van meer zicht op problematische jongeren, ook online, en het versterken van de lokale contacten.
4. De subgroep Ingrijpen en Wettelijk instrumentarium zorgt voor het opstellen van een escalatieladder inclusief nazorg en pedagogische interventies, inventariseert knelpunten van het wettelijke instrumentarium in de praktijk en doet voorstellen voor het uniformeren van de toepassing en eventuele aanpassing van dit instrumentarium, zoals ook geformuleerd in actie 13.

Een volgend Bestuurlijk Overleg zal medio 2021 georganiseerd worden om te bezien hoe de uitvoering in de praktijk verloopt en welke tussentijdse resultaten geboekt zijn.

Planning

Voor het op de rails zetten en implementeren van de zestien acties in het actieplan wordt in beginsel twee jaar uitgetrokken. De planning is als volgt:

Planning	
<i>Activiteit</i>	<i>Naar verwachting gereed en geïmplementeerd</i>
Actie 1: bewustwordingscampagnes	oktober 2022
Actie 2: voorlichtingslessen op scholen	vanaf start schooljaar 2020-2021
Actie 3: wegnemen onveiligheidsgevoelens	doorlopend
Actie 4: tegengaan verkoop aan minderjarigen	juli 2021
Actie 5: checklist wapencontroles scholen	juli 2021
Actie 6: checklist wapencontroles horeca	juli 2021
Actie 7: wapen inleveracties	oktober 2022
Actie 8: inzet preventief fouilleren	doorlopend
Actie 9: beter zicht krijgen op groepen	juli 2021
Actie 9: versterken contact jongeren en melden	juli 2021
Actie 9: zicht krijgen op online berichten	december 2021
Actie 10: versterken contact politie - horeca	juli 2021
Actie 10: versterken contact politie - scholen	juli 2021
Actie 11: versterken betrokkenheid ouders	december 2020 (verkenning gereed)
Actie 11: effectieve opvoedingsondersteuning	oktober 2022
Actie 12: verwijderen illegale content	doorlopend

Actie 12: ontoegankelijk maken filmpjes	december 2021
Actie 13: direct ingrijpen	doorlopend
Actie 14: risicosignalering en vroeg ingrijpen	juli 2022
Actie 15: beschikbaar stellen lokale toolbox	december 2021
Actie 16: borging van de maatregelen	november 2022

Evaluatie

Anderhalf jaar na de inwerkingtreding van het actieplan wordt de werking ervan geëvalueerd in een overleg met de betrokken partijen en wordt besloten of verlenging nodig is.